

УДК 330.4:353

Рудакова Т. В.

Європейський університет, Вінницька філія

## СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

Розглянуто етапи стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону з урахуванням певних особливостей, а саме з урахуванням його соціальної спрямованості. Особлива увага приділяється етапу реалізації стратегії. Наголошується на необхідності вибору інноваційної моделі для створення системи управління інноваційною діяльністю регіону. Такий стратегічний напрямок дасть можливість збалансувати економічну, соціальну та екологічну складові регіональної господарської системи, що є невід'ємною частиною сталого економічного розвитку.

**Ключові слова:** стратегічне управління, інноваційно-інвестиційна модель, сталий економічний розвиток, інноваційна діяльність, соціально-економічна система регіону.

Докорінна перебудова управління економікою країни постала перед проблемою змін у всіх аспектах господарського механізму. На перше місце виходить розробка довгострокового курсу дій, пошуку найбільш вигідних для народного господарства і споживачів, рентабельних для підприємства сфер прикладання зусиль. Повинні бути створені умови для забезпечення відповідності довгострокових і середньострокових стратегічних завдань плану розвитку та функціонування регіону реальному впровадженню, забезпечена реалізація найбільш якісної і економічної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, повинно бути гарантовано отримання прибутку виробником і високого ефекту споживачем.

Стратегічне управління є комплексним підходом до проблеми визначення подальшого розвитку соціально-економічної системи регіону і включає дві взаємодоповнюючі системи: аналіз та вибір стратегічних позицій і управління в реальному масштабі часу системи.

**Постановка проблеми.** Перехід до нової методології формування і реалізації планів розвитку регіону вимагає наукових досліджень і розробок. У зв'язку з цим велике значення має процес адаптації систем планування і управління соціально-економічними системами до зовнішнього середовища, яке є все більш динамічним, складним, мало передбаченим та має велике значення для виявлення закономірностей побудови і функціонування систем управління в сучасних умовах [1, с. 45].

Сучасний етап реформ, які відбуваються в Україні, потребує докорінного перегляду ставлення до питань структурної перебудови. Замість вимушеної або випадкової реакції на структурні проблеми, що зумовлюють нестійкі результати, необхідно перейти до цілеспрямованих та послідовних структурних регіональних перетворень у межах ґрунтовної державної політики [2, с.15].

Формування і реалізація державної регіональної політики, яка направлена на забезпечення комплексного збалансованого розвитку економіки регіонів, досягнення відповідних соціальних параметрів рівня та якості населення на основі ефективного використання соціально-економічного та наукового потенціалу регіону, його конкурентних переваг, об'єктивно передбачає використання сучасного апарату управління регіональним розвитком. Першочерговими в цьому контексті стають проблеми підвищення конкурентоздатності регіону в умовах відкритої економіки, здатності центральних та місцевих органів влади до здійснення регіональної політики європейського типу. Відповідно зростає роль комплексу спеціальних

організаційно-функціональних механізмів управління соціально-економічним розвитком регіону, особливе місце в якому займає інноваційний розвиток.

**Аналіз досліджень та публікацій з проблеми.** Аналіз літературних джерел [3-5, 8], в яких розглядаються проблеми управління інноваційною діяльністю, дає можливість виділити існуючі задачі управління інноваційними процесами. Але в сучасних наукових дослідженнях мало уваги приділяється управлінню інноваційними процесами на регіональному рівні. Стрімкий розвиток інноваційних процесів в зарубіжних країнах, зростаючі потреби населення та одночасно поступове вичерпання природних ресурсів приводять до необхідності активізації науково-інноваційної діяльності, генерації нових ідей, розробки нової продукції, нових ресурсозберігаючих технологій, застосування нових, найбільш ефективних методів управління тощо. Тому перед органами регіонального управління в теперішній час стоять абсолютно нові задачі управління інноваційною діяльністю, які враховують швидкість розвитку інноваційних процесів у світі, потребу населення, розвиток власного кадрового, інноваційного та економічного потенціалу, невизначеність зовнішнього і внутрішнього середовищ та інші фактори. В зв'язку з цим список задач управління інноваційною діяльністю на рівні регіону значно розширюється, їх рішення потребує застосування як традиційних, існуючих, так і нових, більш здійснених методів.

**Метою статті** є дослідження проблем розробки стратегії управління інноваційною діяльністю соціально-економічної системи регіону та її реалізації з урахуванням необхідності адаптації систем планування і управління до зовнішнього середовища.

**Викладення основного матеріалу.** Стратегічне управління є комплексним підходом до проблеми визначення подальшого розвитку соціально-економічної системи регіону і включає дві взаємодоповнюючі системи: аналіз та вибір стратегічних позицій і управління в реальному масштабі часу системи.

Схема стратегічного управління розвитком соціально-економічної системи регіону представлена на рис. 1.

Існує безліч моделей процесу стратегічного управління, які в тій чи іншій мірі деталізують послідовність кроків цього процесу, проте три ключові етапи є загальними для всіх моделей:

- стратегічний аналіз;
- стратегічний вибір;
- реалізація стратегії.

Етап стратегічного аналізу інтерпретує стратегічне положення регіону за допомогою, по-перше, визначення змін, які виникають в економічній системі держави, і виявлення їх дії на соціально-економічну систему регіону визначення переваг і ресурсів регіону в залежності від цих змін.

Основна мета стратегічного аналізу – оцінка ключових дій на теперішнє і майбутнє положення регіону і визначення їх специфічного впливу на стратегічний вибір.

Одним з результатів стратегічного аналізу є визначення загальних цілей регіону, які визначають сферу його діяльності. На підставі цілей визначаються завдання. Вони використовуються для представлення показників стратегічного планування.



Рис. 1. Процес стратегічного управління розвитком соціально-економічної системи регіону

Стратегічний аналіз має наступні три компоненти:

- перший компонент стратегічного аналізу визначає мету та основні завдання, які складають фон, в умовах якого формулюються стратегії подальшого розвитку регіону, а також критерії, за якими вони оцінюються. Основні завдання визначають, що необхідно зробити, щоб соціально-економічна система регіону могла досягти поставленої мети в середньостроковому і довгостроковому планах;

- другим компонентом стратегічного аналізу є дослідження характеристик зовнішнього середовища, в якому існує регіон. На регіональну систему впливає багато факторів зовнішнього середовища (політичні, технологічні, соціальні і економічні). Зовнішнє становище зазнає значних змін, що ставить перед регіоном найважливіші стратегічні питання;

- третій компонент стратегічного аналізу – аналіз внутрішніх ресурсів, визначає якість та обсяги ресурсів, що є у розпорядженні регіону по основним функціональним напрямкам його діяльності. Мета аналізу полягає в тому, щоб розробити загальний план внутрішніх дій з урахуванням обмежень, що накладаються на стратегічний вибір. Внутрішній аналіз зосереджується на двох напрямках: виявлення сильних і слабких сторін соціально-економічної системи регіону і визначення можливостей впливу на процес стратегічного планування.

Другий етап стратегічного управління – стратегічний вибір – має чотири компоненти процесу стратегічного вибору:

- розробка стратегічних варіантів розвитку соціально-економічної системи регіону;
- оцінка розроблених стратегічних варіантів;
- вибір стратегії розвитку соціально-економічної системи регіону;
- розробка плану функціонування соціально-економічної системи регіону.

Третім ключовим етапом стратегічного процесу є реалізація стратегії розвитку соціально-економічної системи регіону. Особливо значущими чинниками при реалізації стратегії є розробка плану подальшого розвитку соціально-економічної системи регіону, в якому враховуються використання інвестиційних ресурсів.

Оскільки на етапі реалізації стратегії виникає безліч проблем, які пов'язані з невизначеністю, ризиком і непередбаченістю умов функціонування соціально-економічної системи регіону, необхідно враховувати зворотний зв'язок, який дасть можливість корегувати розроблений план дій.

Стратегічне управління є безперервним процесом. Тому надзвичайно важливою є постійна оцінка стратегій і їх реалізації. Важливою частиною процесу оцінки є вибір відповідних критеріїв. Ці критерії визначають, наскільки вдало вибрана стратегія з погляду стратегічного аналізу.

Виходячи із Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 роки одним із основних стратегічних пріоритетів є забезпечення сталого економічного зростання та прискореного подолання на цій основі розриву в обсягах ВВП на душу населення як між Україною та державами-членами ЄС, так і всередині держави: між Україною та регіонами [8, с. 285]. Досягнення довготривалого сталого економічного зростання є необхідною умовою забезпечення сталого економічного розвитку.

Оскільки стале економічне зростання забезпечується за рахунок відповідності наявних ресурсів обсягу сукупного попиту, збільшення обсягів виробництва суспільного продукту на основі розширеного відтворення та якісного удосконалення факторів виробництва з метою підвищення рівня життя населення відповідно до загальноприйнятих стандартів, необхідно, перш за все, приділяти велику увагу виробничій сфері на регіональному рівні, що дасть можливість адекватно із наявних можливостей регіону вдосконалити його соціально-економічну систему, взявши стратегію розвитку на соціальну сферу.

Активізація науково-інноваційної діяльності є одним із визначальних факторів структурної перебудови та економічного зростання. У зв'язку з необхідністю всебічної підтримки наукових досліджень, активізації інноваційної діяльності виникає потреба в управлінні інноваційними процесами на рівні регіону.

Необхідність вибору інноваційної моделі розвитку економіки обумовлена багатьма авторами, але невизначеним залишається питання про роль кожного рівня управління в інноваційному розвитку країни. Кожний суб'єкт управління повинен внести свій вклад.

Потреба в управлінні інноваційними процесами на рівні регіону виникає у зв'язку з необхідністю всебічної підтримки наукових досліджень, активізації інноваційної діяльності [3, с. 43-48]. З метою підвищення конкурентоздатності продукції на внутрішніх та зовнішніх ринках, переходу на нові форми рішення економічних, екологічних та соціальних проблем регіону необхідним є створення системи управління інноваційною діяльністю регіону.

Під регіональною інноваційною політикою розуміється сукупність встановлених цілей і пріоритетів розвитку інноваційною діяльністю в регіоні, направлень та засобів їх досягнення на основі взаємодії регіональних та державних органів управління. Реалізація регіональної інноваційної політики повинна бути направлена на підвищення вкладу наукової та інноваційної діяльності в науково-технічний прогрес, в розвиток економіки регіону та управління якістю життя його населення [4, с. 213].

При створенні регіональної системи управління інноваційною діяльністю виникають проблеми розробки структури функціонування її елементів: ресурсний блок – виробничий блок – соціальний блок.

Особливості трансформаційної економіки накладають відбиток на концепцію стратегічного управління регіоном. Розробка концепції розвитку соціально-економічної системи регіону повинна бути ув'язнена з тими економічними і соціальними цілями, що стоять перед регіоном.

При розробці концепції регіонального розвитку можна виділити два основні етапи:

1) формування цілей і їх конкретизація у вигляді певних завдань, направлених на рішення відповідних проблем;

2) визначення пріоритетів цілей і завдань економічного і соціального розвитку і розробка на цій основі стратегії регіонального розвитку.

Специфіка цілей, конкретних проблем і факторів розвитку є характерною для даного регіону і вона не може бути уніфікована для рішення цієї проблеми.

Соціально-економічний розвиток регіону істотно залежить від державного регіонального управління. Воно припускає регулювання економічного і соціального розвитку регіону за допомогою активної регіональної політики. Основними його цілями є: зміцнення єдності і цілісності держави; подолання істотних відмінностей між регіонами по факторах розвитку, рівні життя, максимальне використання потенціалу міжрегіонального обміну, створення передумов для саморозвитку регіонів, функціонування без дотацій.

Головним принципом соціально-економічного розвитку регіону є системний підхід і розробка стратегічного плану розвитку.

Основним документом, що визначає підхід виконавчої влади в особі Кабінету Міністрів до стратегічного планування регіонального соціально-економічного розвитку регіону, є Постанова Кабінету Міністрів N 476 України від 20 травня 2009 р. «Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів» [6]. Формування нової системи державного регулювання економічних процесів і відносин вимагає перегляду системи міжрегіональної оцінки та внутрішньорегіональної диференціації при плануванні соціально-економічного розвитку регіону.

У сучасних умовах жорсткої конкуренції, яка обумовлена дефіцитом необхідних ресурсів, прискореним технічно-технологічним оновленням та поширеним застосуванням різноманітних форм господарювання, нарощуються та ускладнюються проблеми господарювання в регіоні. Крім того, стратегічне управління ускладнюється завдяки реальності швидкої динаміки параметрів зовнішнього середовища, появою нових технологічних проривів, нових конкурентів, зміною вимог споживачів та умовами підвищеного соціального контролю. Оскільки входження в ринок є хаотичним, це не дає можливості зорієнтувати систему управління на прийняття однозначно визначеного

оптимального рішення на основі прогнозування розвитку економічних параметрів окремих підсистем регіональної соціально-економічної системи. Тому мова може йти про адаптивну систему управління, яка базується на організаційно-економічному механізмі стратегії розвитку регіону.

Організаційно-економічний механізм формування і реалізації стратегії розвитку соціально-економічної системи регіону забезпечує ряд цільових направлень:

- єдині умови перебігу процесів розвитку як для виробничого сектору, так і для соціального сектору соціально-економічної системи регіону;

- безперервний кількісний та якісний розвиток потенціалу регіону, нагромадження потенціалу виробничого сектору для підвищення кількісних та якісних результатів розвитку соціального сектору;

- високий рівень адаптивності до середовища економіки країни, яка динамічно трансформується.

Для реалізації першої умови стратегії розроблені концептуальні засади розробки інструментарію прийняття управлінських рішень соціально-економічного розвитку регіону, які базуються на оцінці можливостей ресурсного потенціалу регіону і залученням необхідного обсягу інвестицій для здійснення інноваційного розвитку виробництва [9, с. 130-134].

Реалізація другої умови стратегії розвитку регіону втілена в побудові інноваційно-інвестиційної моделі соціально-економічного розвитку регіону, в якій відтворення регіональної соціально-економічної системи поділяється на три ланки, кожна з котрих відображає одну із стадій руху ресурсів: ресурси – продукція – соціальні блага [10, с. 160-173].

Висновки і пропозиції. Соціальна спрямованість стратегії розвитку соціально-економічної системи регіону, необхідність всеосяжного розвитку людського потенціалу неодноразово підкреслювалися в офіційних документах Кабінету Міністрів України та доповідях компетентних експертів. Від того, наскільки якісним буде життя в країні та регіоні залежить привабливість регіону для інвесторів і кваліфікованих фахівців. Для майбутнього сьогоднішня робота над розвитком людського потенціалу служить заставою соціально-економічного зростання не тільки в регіоні, а і в країні в цілому.

Рівень адаптивності до середовища економіки України на регіональному рівні відтворено за допомогою адаптивної системи управління соціально-економічним регіональним розвитком, в якій в якості ідентифікатора виступають показники, що входять до математичних моделей та відображають процес моделювання підсистем регіонального розвитку з метою досягнення певних соціальних благ населення [11, с. 489-494].

Система управління соціально-економічним регіональним розвитком є динамічною системою і націлена на процеси вироблення управлінських рішень розвитку трьох підсистем, які функціонують в регіоні: ресурсна, виробнича, соціальна. Динамічність системи ґрунтується як на використанні інформації, що адекватно відображає стан регіональної соціально-економічної системи, так і на методах та моделях, які увійшли до системи управління соціально-економічним регіональним розвитком.

Таким чином, головним в стратегічному управлінні є максимальне використання переваг, що є в регіоні, для отримання комплексного соціального ефекту і підтримки високої інноваційної активності всього населення, консолідація влади і бізнесу, науки і громадськості, культурної і освітньої еліти міста і регіону.



**Список літератури:**

1. Стратегическое управление: Регион, город, предприятие / под ред. Львова Д. С., Гранберга А. Г., Егоршина А. П. – Изд. 2-е, доп. – М. : Экономика, 2005. – 603 с.
2. Янов В. Теоретические подходы к стратегическому управлению развитием экономики // Проблемы. теории и практики управления. – 2007. – №9. – С. 15-22
3. Кацура С. Н. Возможности регионального управления инновационной деятельностью // Научные труды ДонНТУ, Серия: экономическая. Вып. 76. – 2004. – С. 43-48.
4. Модування економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / В. М. Геєц, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк ін. ; за ред. В. М. Геєця. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
5. Василенко В. О., Шматко В. Г. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. – К. : ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України N 476 від 20 травня 2009 р. «Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів». \_ Офіційний вісник України. – № 37. – 2009. – ст. 1248. – www.ovu.ua.
7. Інноваційно-технологічний розвиток України / За ред. акад. НАН України В. М. Геєця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007. – 564 с.
8. Гальчинський А. С. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом європейської інтеграції» / А. С. Гальчинський, Геєць, С. Г. Бабенко, Я. Б. Базилюк, Б. В. Буркинський / Національний інститут стратегічних досліджень; Інститут економічного прогнозування НАН України; Міністерство економіки з питань європейської інтеграції України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
9. Рудакова Т. В. Концептуальні засади розробки інструментарію прийняття управлінських рішень соціально-економічного розвитку регіону / Т. В. Рудакова // 36. наук. праць: Формування ринкових відносин в Україні. – Вип. 14. – К. : Науково-дослідний економічний ін-т, 2009. – С. 130-134.
10. Рудакова Т. В. Особливості побудови інноваційно-інвестиційної моделі соціально-економічного розвитку регіону / Т. В. Рудакова // 36. наук. праць: Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем. – Вип. 14. – К. : МННЦ ІТіС НАНУ та МОНУ, 2009. – С. 160-173.
11. Рудакова Т. В. Адаптивна система управління соціально-економічним регіональним розвитком із ідентифікатором / Т. В. Рудакова // 36. наук. праць: Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії. – Вип. 3. – Чернівці : 2009. – С. 489-494.

**Рудакова Т. В.**

Европейський університет, Вінницький філіал

**СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧЕСЬКОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНА****Резюме**

Рассматриваются этапы стратегического управления социально-экономическим развитием региона с учетом некоторых особенностей, а именно с учетом его социальной направленности. Особое внимание уделяется этапу реализации стратегии. Обращается внимание на необходимости выбора инновационной модели для создания системы управления инновационной деятельностью региона. Такое стратегическое направление даст возможность сбалансировать экономическую, социальную и экологическую составляющие региональной хозяйственной системы, что является неотъемлемой частью устойчивого экономического развития.

**Ключевые слова:** стратегическое управление, инновационно-инвестиционная модель, устойчивое экономическое развитие, инновационная деятельность, социально-экономическая система региона.

**Rudakova T. V.**

European University, Vinnitsa branch

**THE MANAGEMENT STRATEGY FOR INNOVATIVE ACTIVITY IN A SOCIAL-ECONOMIC REGION SYSTEM****Summary**

The stages of strategic management of social economic development of the region were covered with consideration of such specific peculiarities as its social orientation. Most of the attention is paid to the stage of strategy realization. The stress is on necessity to choose an innovative model for creation of the management system of the regional innovative activity. Such a strategic approach shall balance economic, social and ecological aspects of the regional system and provide for a stable economic development.

**Key words:** strategic management, innovative investment model, stable economic development, innovative activity, social-economic region system.